

Ert Dnr: SSM2019-1704

Kärnavfallsrådets synpunkter på Strålsäkerhetsmyndighetens (SSM) utkast av rapporten Nationell Plan för ansvarsfull och säker hantering av använt kärnbränsle och radioaktivt avfall (Nationell plan)

Inledning

SSM har skickat ut ett utkast av rapporten *Nationell Plan för ansvarsfull och säker hantering av använt kärnbränsle och radioaktivt avfall (Nationell plan)* på remiss för synpunkter.

SSM ansvarar för att det finns en nationell plan för hantering av allt radioaktivt avfall och att planen innehåller den redovisning som krävs enligt EU-direktivet 2011/70/Euratom. Den första nationella planen togs fram 2015 och den uppdateras vart tredje år för att spegla de förändringar som skett under de senaste åren. I arbetet med att ta fram eller ändra planen ges myndigheter, kommuner, allmänheten och näringslivet tillfälle att lämna synpunkter.

Kärnavfallsrådets synpunkter

Nedan finns Kärnavfallsrådets synpunkter på SSM:s remissversion av den nationella planen.¹

Sidan 41 i SSM:s remissversion av den nationella planen

Under 2018 fick Kärnavfallsrådet ett uppdaterat direktiv. Texten nedan är ett förslag där rådets uppgifter enligt det nya direktivet beskrivs.

3.1.8 Kärnavfallsrådet

~~Kärnavfallsrådet~~ Statens råd för kärnavfallsfrågor (Kärnavfallsrådet) inrättades 1992 och är en ~~oberoende-tvär~~vetenskaplig rådgivande kommitté knuten till Miljödepartementet. Kärnavfallsrådets uppdrag enligt kommittédirektiv ~~2018:182009:31~~ är att utreda och belysa studera frågor som rör frågor om kärnavfall, avveckling av kärntekniska anläggningar ~~samt och~~ att ge råd till regeringen och andra myndigheter i dessa frågor. Regeringen har bemyndigat miljöministern att utse ordförande och högst tio andra medlemmar i Kärnavfallsrådet. Budgeten för rådet beslutas av regeringen och rådets verksamhet finansieras med medel ur kärnavfallsfonden. Rådets medlemmar är ~~oberoende~~ experter inom olika områden som är viktiga för deponering av använt

¹ Till Kärnavfallsrådets yttrande finns en bilaga där förslag på ändringar presenteras löpande i rapportens text.

~~kärnbränsle och kärnavfallradioaktivt avfall, inte bara~~ inom både teknik och naturvetenskap, ~~men också~~ och inom ~~områden som etik~~ humaniora och samhällsvetenskap.

Kärnavfallsrådets uppdrag är tidsbegränsat till den 31 december 2022. Uppdraget kan därefter förlängas med högst fem år i taget. ska anses slutfört när regeringen har beslutat om ett slutförvar för använt kärnbränsle och högaktivt kärnavfall i Sverige.

Inom ramen för sitt uppdrag genomför Kärnavfallsrådet följande aktiviteter:

- Bedömer SKB:s program för forskning, utveckling och demonstration (Fud-program) och lämnar till regeringen en självständig bedömning av programmet.
- ~~Bedömer SKB:s~~ Bedömer SKB:s tillståndsansökningar och andra rapporter av relevans för slutförvaring av använt kärnbränsle och ~~radioaktivt~~ kärnavfall.
- ~~Lämnar till regeringen en oberoende bedömning av den forskning, utveckling och andra åtgärder som presenteras i FUD-programmet,~~
- Följer den verksamhet som bedrivs på området för avveckling och rivning av kärntekniska anläggningar.
- Senast under februari månad ~~varannat år~~ rapporterar rådet till regeringen om sin verksamhet under föregående två år och ger ~~sitt oberoende~~ självständiga bedömning av ~~det aktuella lägesituationen~~ inom kärnavfallhanteringsområdet kärnavfallsområdet.
- Undersöker och belyser viktiga frågor inom kärnavfall~~hanterings~~området, bland annat genom seminarier och möten och offentliga utfrågningar, och för att skapa så goda förutsättningar för så väl underbyggdasom möjligt för sina råd till regeringen som möjligt.
- Följer utvecklingen av andra länders program för slutförvaring av bortscaffande för använt kärnbränsle och ~~radioaktivt~~ kärnavfall. Kärnavfallsrådet bör också följa och vid behov delta i ~~arbetet i~~ internationella organisationer arbete med kärnavfallsfrågan. om slutförvaring av använt kärnbränsle och radioaktivt kärnavfall.

Sidan 68 i SSM:s remissversion av den nationella planen

I regeringens proposition 2004/05:129 om en effektivare miljöprövning påpekas att prövningen enligt miljöbalken och kärntekniklagen avser skilda frågor. Den prövning som sker enligt kärntekniklagen är framför allt inriktad på säkerhetsfrågor. I SSM:s prövning ingår även att bedöma strålskyddsfrågor enligt strålskyddslagen. Prövningen enligt miljöbalken avser mer övergripande frågor såsom anläggningens lokalisering, art och omfattning samt frågor om verksamhetens effekter på mark-användning, miljön, energi och transporter m.m. Det finns dock inget hinder för mark- och miljödomstolen att även pröva frågor om kärnsäkerhet och strålskydd.

Kärnavfallsrådets synpunkter:

SSM hänvisar till regeringens proposition 2004/05:129, och mer bestämt till ett avsnitt ur denna om regeringens tillåtlighetsprövning. Det är missvisande att hänvisa till detta avsnitt för att säga något

om de olika lagarnas tillämpningsområden. Enligt miljöbalken har mark- och miljödomstolen en skyldighet att se till att frågorna i ett tillståndsärende får den belysning som målets karaktär kräver. Mark- och miljödomstolens utredningsskyldighet avser samtliga omständigheter som har betydelse för tillåtlighetsfrågan. Det gäller särskilt de olägenheter av joniserande strålning som kan bli följden i de fall anläggningens säkerhetssystem och barriärer på en eller flera punkter skulle brista. Det finns inga formella hinder för mark- och miljödomstolen mot att pröva och reglera frågor om kärnsäkerhet och strålskydd i ett tillstånd till kärnteknisk verksamhet enligt miljöbalken. Den samlade prövningen av störningskällor skapar enligt Mark- och miljööverdomstolen förutsättningar för en god helhetsbild av riskerna för miljön och människors hälsa och ger samtidigt betydande fördelar när det gäller strålskyddskontrollen. (MÖD 2006:70 - M 3363–06). Kärnavfallsrådet anser att texten bör formuleras om.

Sidan 81 i SSM:s remissversion av den nationella planen

Svensk kärnbränslehantering AB (SKB) tog 1985 mellanlagret för använt kärnbränsle (Clab) i Oskarshamn i drift och 1988 driftsattes slutförvaret för låg- och medelaktivt avfall (SFR) i Östhammar. Under 2009 valde SKB Forsmark i Östhammars kommun som plats för slutförvar av använt kärnbränsle och den 16 mars 2011 lämnade SKB in ansökningar till SSM och mark och miljödomstolen om att få bygga ett slutförvar för använt kärnbränsle i kommunen. I december 2014 ansökte SKB även om att få bygga ut SFR-anläggningen i Forsmark för att kunna ta emot rivningsavfall från kärnkraftverken. Efter en omfattande granskning tillstyrkte SSM ansökningarna i yttrande till regeringen i januari 2018. I oktober 2020 tillstyrkte Östhammars kommun genom beslut i fullmäktige att regeringen beslutar om ett slutförvar för använt kärnbränsle i kommunen.

Kärnavfallsrådets synpunkter:

När ansökan om utbyggnaden av SFR och ansökan om slutförvaret för använt kärnbränsle skrivs samman på detta sätt är det svårt att, utan kännedom om bakgrunden, veta vilket förvar Östhammars kommun har tillstyrkt.

Det bör framgå att mark- och miljödomstolen valde att inte tillstyrka ansökan enligt miljöbalken gällande slutförvaret för använt kärnbränsle. Mark- och miljödomstolen gjorde bedömningen i sitt yttrade till regeringen 2018 ”att verksamheten är tillätlig endast om SKB redovisar underlag som klargör att slutförvaret är långsiktigt säkert även med avseende på kapselns skyddsförmåga.”

Det bör även framgå att SKB har skickat kompletteringar till regeringen, men att regeringen ännu inte har tagit ställning till kompletteringarna och inte heller till resten av ansökan.

Sidan 84 i SSM:s remissversion av den nationella planen

SKB har bedrivit forskning och utveckling i mer än 40 år. Verksamheten består i dag av naturvetenskaplig forskning och teknikutveckling. Målet med den naturvetenskapliga forskningen är att öka förståelsen för hur förhållandena i de olika slutförvarerna för radioaktivt avfall ändras med tiden och hur detta påverkar

säkerheten på lång sikt. SKB:s forskningsprogram spänner därför över många olika områden, till exempel, geologi, ekologi och klimat.

Kärnavfallsrådets synpunkter:

Det är ett krav enligt 11 § kärntekniklagen att reaktorinnehavarna ska upprätta ett program för den allsidiga forsknings- och utvecklingsverksamhet som behövs för att på ett säkert sätt:

- hantera och slutförvara kärnavfall eller kärnämne som inte används på nytt samt
- avveckla och riva anläggningar som verksamheten inte längre ska bedrivas i.

Det bör läggas till i texten att SKB gör detta på uppdrag av reaktorinnehavarna.

Beredning av ärendet

Ärendet har beretts av Kärnavfallsrådets kansli. Beslut i ärendet har fattats av Kärnavfallsrådet vid sammanträde 27 januari, 2021.

Carl-Reinhold Bråkenhielm
Ordförande Kärnavfallsrådet